ПРОЄКТ

Протокол № ___
від 21.10.2026 року

РІШЕННЯ

Про затвердження рекомендацій слухань у Комітеті на тему:
«СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ»

Розглянувши доопрацьований проєкт рекомендацій слухань у Комітеті на тему: «Стан та проблеми розвитку сімейних форм виховання дітей: виклики та пріоритети державної політики України», заслухавши та обговоривши виступи народних депутатів України, представників центральних органів виконавчої влади, громадськості, **Комітет вирішив:**

1. Схвалити доопрацьований текст рекомендацій слухань (додається).

2. Надіслати рекомендації слухань до Кабінету Міністрів України, Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Державній службі України у справах дітей, Національній соціальній сервісній службі України, Пенсійному фонду України, Координаційному центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей, Обласним військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування.

3. Контроль за виконанням зазначених рекомендацій залишити за Комітетом.

Голова Комітету **Микита ПОТУРАЄВ**

Схвалено:
на засіданні Комітету
(протокол №___
від 21 жовтня 2026 р.)

Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики на тему:

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, які відбулися 16 вересня 2026 року, заслухавши та обговоривши виступи народних депутатів України, представників центральних органів виконавчої влади, органів місцевої влади, міжнародних організацій, активістів громадських об’єднань, зазначають наступне.

Відповідно до Конституції України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Законом України «Про охорону дитинства» охорона дитинства в Україні визначена як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави.

Правову основу державної політики у сфері охорони дитинства, соціального захисту дітей та сімей з дітьми, захисту прав дітей в Україні складають: Конституція України, Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, закони України «Про охорону дитинства», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про соціальні послуги» та інші законодавчі акти України.

Невід’ємною частиною законодавства України є Конвенція про права дитини, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року, ратифікована Україною 27 лютого 1991 року.

Основні засади охорони дитинства та державну політику у цій сфері визначає Верховна Рада України шляхом затвердження відповідних загальнодержавних програм.

Проведення державної політики щодо охорони дитинства, розробку і здійснення цільових загальнодержавних програм соціального захисту та поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, координацію діяльності

центральних та місцевих органів виконавчої влади у цій сфері забезпечує Кабінет Міністрів України.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції, визначеної законом, забезпечують, зокрема:

проведення державної політики у сфері охорони дитинства, розроблення і здійснення галузевих та регіональних програм поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, вирішення інших питань у цій сфері;

розвиток мережі навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, соціального захисту, а також позашкільних навчальних закладів, діяльність яких спрямована на організацію дозвілля, відпочинку і оздоровлення дітей, зміцнення їх матеріально-технічної бази;

вирішення питань щодо забезпечення прав дітей, встановлення опіки і піклування, створення інших передбачених законодавством умов для виховання дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей та інші.

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дитини, є Державна служба України у справах дітей.

Державна служба України у справах дітей є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається здійснення повноважень з попередження, виявлення, припинення випадків порушення прав дитини, повноважень компетентного органу з питань усиновлення, координація діяльності центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, служб у справах дітей, інших органів у справах дітей з питань усиновлення та захисту прав дитини, виконання Конвенції ООН про права дитини.

Центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику, зокрема, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, запобігання насильству в сім'ї є Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України.

Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальних послуг і соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей, а також здійснення контролю за цільовим використанням коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю є Національна соціальна сервісна служба України.

Преамбула та стаття 20 Конвенції ООН про права дитини встановлюють, що дитина для повного та гармонійного розвитку має зростати в сімейному оточенні. Дитина, позбавлена сімейного оточення, має право на особливий захист і допомогу з боку держави (включаючи передачу на виховання, усиновлення чи влаштування у відповідні заклади).

Відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» формами влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є - усиновлення; встановлення опіки, піклування;

передача до прийомної сім'ї, дитячих будинків сімейного типу, до закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

Нормативно-правове регулювання сімейних форм виховання дітей в Україні формувалося поетапно шляхом прийняття окремих законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання різних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та визначення механізмів забезпечення їхніх прав. Першим етапом стало нормативне закріплення окремих форм сімейного виховання: постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1994 року №267 "Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу" визначено правові засади функціонування дитячих будинків сімейного типу. У 2001 році було прийнято Закон України від 26 квітня 2001 року №2402-III "Про охорону дитинства", який визначив основні правові, організаційні та соціальні засади забезпечення прав дитини. Прийняття у 2002 році Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року №2947-III забезпечило системне правове регулювання усиновлення, опіки та піклування, прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу. Відповідні положення були деталізовані постановами Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року №564 "Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу" та №565 "Про затвердження Положення про прийомну сім'ю".

Подальший розвиток законодавства відбувався у напрямі переходу від регулювання окремих форм влаштування дітей до формування системи запобігання розлученню дитини з батьками, розвитку сімейних форм виховання, підтримки сімей та розвитку відповідних послуг на рівні територіальних громад. Водночас нормативне регулювання відповідних суспільних відносин залишається розподіленим між значною кількістю законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, а питання розмежування повноважень і відповідальності суб'єктів системи захисту прав дитини потребує додаткового врегулювання.

Важливим етапом у цьому напрямі стало прийняття Закону України від 30 серпня 2022 року № 2541-IX "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дітей у зв'язку з утворенням Державної служби України у справах дітей", який набрав чинності 05 серпня 2026 року. Закон визначив розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав дітей та закріпив відповідні повноваження Державної служби України у справах дітей.

Невід'ємною складовою ефективної реалізації політики превенції розлучення дитини з сім'єю та розвитку і підтримки сімейних форм виховання є функціонування доступної та спроможної системи соціальних послуг. Основним законодавчим актом у цій сфері є Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII, який визначає правові та організаційні засади функціонування системи соціальних послуг, повноваження суб'єктів їх надання, порядок визначення потреб особи/сім'ї та організації надання відповідних послуг.

Водночас потребує подальшого нормативного врегулювання питання гарантованого державою мінімального пакета соціальних послуг для дітей та сімей з дітьми, включаючи оцінку якості надавача послуг і результати для сім'ї, дитини і громади, критерії доступності, механізми фінансування та розподіл

відповідальності між державою і територіальними громадами. Існує необхідність і в перегляді державних стандартів соціальних послуг у частині їх узгодження з чинними процедурами організації надання соціальних послуг та ведення випадку, регламентованими Законом України "Про соціальні послуги" та постановою Кабінету Міністрів України "Деякі питання організації надання соціальних послуг" від 14 січня 2026 року № 64. Крім актуалізації чинних стандартів, потребує вирішення питання розроблення та затвердження державних стандартів для окремих соціальних послуг, без яких їх повноцінне впровадження у територіальних громадах є неможливим.

У 2024 році важливим етапом формування цілісної державної політики у сфері забезпечення права дитини на сімейне виховання стало схвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2024 року № 1201-р Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024–2026 роки (далі – Стратегія). Стратегія визначила забезпечення права кожної дитини на зростання в сімейному оточенні як один із ключових пріоритетів державної політики, пов'язуючи його із збереженням та розвитком людського капіталу України. Водночас реалізація визначених Стратегією цілей потребує належного нормативного, фінансового, кадрового та організаційного забезпечення, а також узгодження положень Стратегії з подальшим оновленням законодавства у сфері захисту прав дітей, соціальних послуг та сімейних форм виховання.

Наступний етап законодавчого оновлення у 2026 році знайшов відображення у внесенні Кабінетом Міністрів України на розгляд Верховної Ради законопроєкту за реєстр. № 15438 від 22 липня 2026 року "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів захисту дітей і забезпечення їхнього права на сімейне виховання" та реєстрації альтернативного законопроєкту за реєстр. № 15438-1 від 05 серпня 2026 року "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення організаційно-правових умов діяльності органів і служб у справах дітей".

Паралельно здійснюється законодавче оновлення цивільного та сімейного законодавства: проєкт Цивільного кодексу України (реєстр. №15150 від 09 квітня 2026 року), передбачає окрему Книгу 6 "Право сімейне".

Усі зазначені законодавчі ініціативи готувалися різними робочими групами та в межах різних законодавчих процесів, у зв'язку з чим запропоновані підходи у багатьох питаннях істотно різняться за змістом, предметом регулювання та глибиною запропонованих змін. Це зумовлює необхідність їх взаємного узгодження, забезпечення єдності термінології та правових підходів, недопущення дублювання та виникнення правових колізій.

Важливим напрямком оновлення державної політики у сфері підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю, стало прийняття 19 серпня 2026 року Верховною Радою України Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю" щодо формування комплексної державної підтримки та підвищення соціальних гарантій для сімей з особами з інвалідністю" (реєстр. № 14191 від 05.11.2025) (далі — Закон). Закон передбачає перехід від переважно грошової

моделі підтримки до комплексного підходу, що поєднує державну соціальну допомогу із комплексною соціальною підтримкою сімей, які виховують дітей з інвалідністю, в тому числі закріплення права на декілька критично важливих соціальних послуг (комбінованої соціальної послуги раннього втручання, соціальної послуги комплексного розвитку та догляду за дитиною, а також право батьків, у сім'ї яких народилася дитина з інвалідністю, скористатися тимчасовим відпочинком). Важливим є й передбачене Законом посилення фінансових гарантій для сімей, які виховують дітей з інвалідністю.

Необхідність комплексного перегляду законодавчої бази зумовлюється також міжнародними та європейськими зобов'язаннями України, зокрема у зв'язку з реалізацією курсу на членство в Європейському Союзі.

За інформацією Міністерства юстиції України Дорожньою картою з питань верховенства права, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р, у розділі «Основоположні права» у межах сфери 3.5 «Права дитини» передбачено захід № 230, що спрямований на імплементацію Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на період до 2028 року та Операційного плану з її реалізації на період до 2026 року. Стратегія покликана, серед іншого, сприяти підвищенню спроможності сімей із дітьми здійснювати догляд і виховання дітей, забезпечувати їм безпечне та сприятливе для розвитку середовище та забезпеченню середовища, сприятливого для прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі дітей з інвалідністю, на виховання в сімейному оточенні. Головним виконавцем за цим заходом є Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України.

Окрім того, з метою послідовного виконання заходу № 187 сфери 3.1 «Рамка прав людини» розділу «Основоположні права» Дорожньої карти з питань верховенства права, а також на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 09 травня 2025 року № 14964/0/1-25, Плану України (Ukraine Facility), схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 року № 244, Міністерством юстиції України разом із залученими органами державної влади, представниками громадянського суспільства та міжнародними партнерами було підготовлено проєкт Указу Президента України «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2035 року». Окрема операційна ціль проєкту цієї Стратегії передбачає забезпечення належного захисту прав та комплексної підтримки дітей, які перебувають в системі закладів інституційного догляду та виховання, сімейних формах виховання, а також біологічних сім'ях.

Наразі згаданий проєкт направлений до Європейської Комісії Міністерством економіки та довкілля України для проведення аналізу та оцінки його відповідності зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції. Надалі після прийняття Стратегії із залученням заінтересованих сторін буде розроблено Операційний план на подальші три роки, що включатиме в себе перелік конкретних заходів та механізмів, необхідних для її реалізації.

Крім того, 15 червня 2026 року за результатами другої Міжурядової конференції між Україною та ЄС було офіційно відкрито переговорний процес за Кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС». Україною було отримано проміжні

бенчмарки (interim benchmarks) за Кластером 1, які мають бути виконані для переходу до наступних етапів переговорного процесу з ЄС. Проміжним бенчмарком ІВМ 23.15.1 «Права дитини» визначено зобов'язання України у досягненні прогресу у створенні інтегрованої системи захисту дітей та наближенні до acquis ЄС щодо прав дитини, яке відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475-р, планується реалізувати, зокрема, шляхом розробки та зміцнення комплексних систем захисту дітей у найкращих інтересах дитини, Керівних принципів ООН щодо альтернативного догляду за дітьми, з метою, зокрема, підвищення спроможності сімей із дітьми здійснювати догляд і виховання дітей, забезпечувати їм безпечне та сприятливе для розвитку середовище, дотримання прав та інтересів дитини під час переходу від інституційного догляду до сімейного догляду та догляду в громаді, збереження ресурсів трансформованих закладів та їх спрямування для підтримки дітей і сімей з дітьми у територіальних громадах.

Важливим орієнтиром у контексті євроінтеграції є Європейська гарантія для дітей (European Child Guarantee), спрямована на забезпечення дітям, які перебувають у вразливому становищі, ефективного й безоплатного доступу до високоякісної дошкільної освіти та догляду, освіти і шкільних заходів, щонайменше одного здорового прийому їжі кожного навчального дня та охорони здоров’я, а також ефективного доступу до здорового харчування й належного житла. Такий підхід передбачає перехід від переважно реактивної моделі захисту дитини до інтегрованої системи раннього виявлення потреб, підтримки сімей, запобігання розлученню дитини з батьками, соціальному виключенню та інституціалізації.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні» від 19 листопада 2025 року № 1558 затверджено Національний план щодо впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні на період до 2030 року, положення якого мають враховуватися під час формування та реалізації державної політики щодо підтримки дітей і сімей з дітьми, а також Положення про Національного координатора з питань впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні, уповноваженого Кабінетом Міністрів України на виконання функцій з координації впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні.

Крім того, з метою комплексного вивчення проблем у сфері захисту дітей Постановою Верховної Ради України № 4623-IX від 8 жовтня 2025 року утворено Тимчасову слідчу комісію Верховної Ради України з питань розслідування фактів можливих порушень прав дитини при формуванні та реалізації державної політики у сфері захисту прав дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми, розвитку сімейних форм виховання та усиновлення (далі – ТСК).

Таким чином, результати багаторічного розвитку нормативно-правової бази, досвід реалізації Стратегії, чинне законодавче регулювання та процес його подальшого оновлення, у поєднанні з необхідністю удосконалення системи соціальних послуг та нормативного закріплення гарантованого мінімального пакета соціальних послуг, виконанням міжнародних та європейських зобов’язань України у сфері захисту прав дитини, а також виклики повномасштабної війни

свідчать про необхідність переходу від фрагментарного регулювання окремих форм, процедур і повноважень до цілісної законодавчої моделі забезпечення права кожної дитини на зростання у сімейному оточенні.

Відповідно до чинної редакції Закону України «Про охорону дитинства» сімейними формами виховання є – прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, опіка (піклування) над дитиною, тобто передбачене законами України влаштування місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ї громадян України з виконанням ними повноважень законного представника дитини. Утримання дітей у таких сім'ях фінансується з державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Опіка та піклування

Правові засади здійснення опіки та піклування встановлені Розділом IV Сімейного кодексу України, Цивільним кодексом України та постановою Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24 вересня 2008 року № 866.

Статтею 55 Цивільного кодексу України передбачено, що опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки.

Відповідно до Сімейного кодексу України опіка, піклування встановлюється над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування. Опіка встановлюється над дитиною, яка не досягла чотирнадцяти років, а піклування - над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Опіка, піклування над дитиною встановлюється органом опіки та піклування, а також судом у випадках, передбачених Цивільним кодексом України.

Органами опіки та піклування є районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі комітети міських, селищних, сільських рад *(стаття 56 Цивільного кодексу України)*.

Опікун, піклувальник зобов'язаний виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти.

Цивільні права та обов'язки опікуна, піклувальника встановлюються Цивільним кодексом України.

Держава надає щомісячну грошову допомогу на утримання дитини, яка знаходиться під опікою/піклуванням. Ця допомога є власністю самої дитини, а опікун/піклувальник має право витрачати її виключно на потреби дитини (харчування, одяг, розвиток, лікування).

Відповідно до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, надається у розмірі, що становить 2,5 розміру прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, на дітей з інвалідністю, над якими встановлено опіку чи піклування, - 3,5 розміру прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

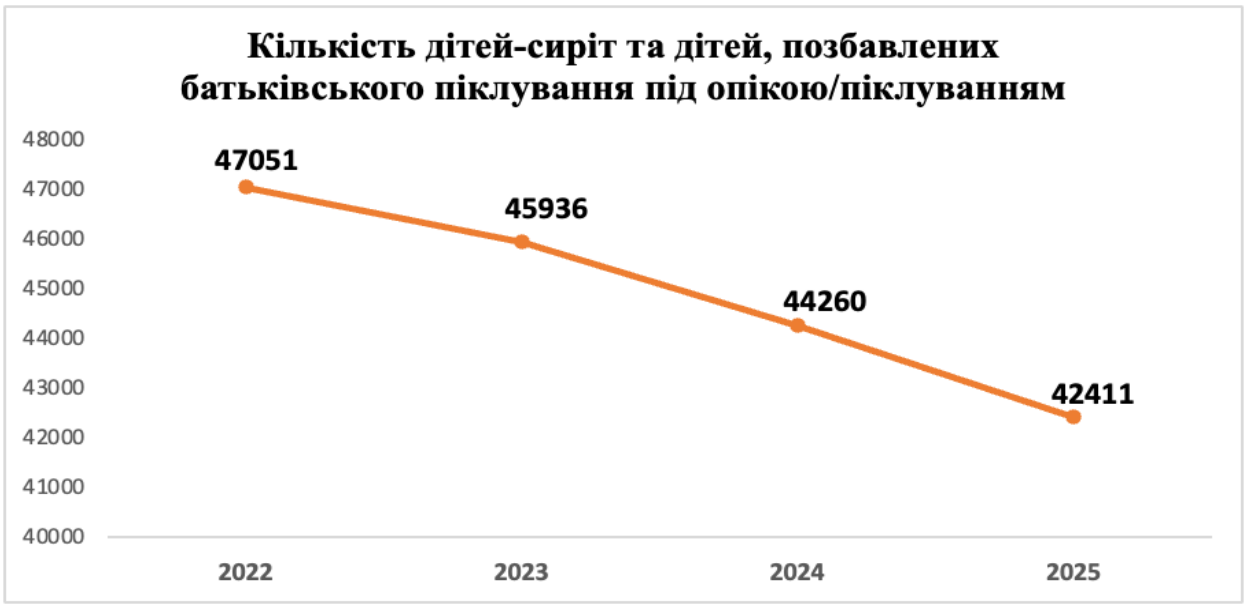
Опіка та піклування залишаються найбільш поширеними серед наведених форм сімейного влаштування.

За інформацією Державної служби України у справах дітей за оперативною інформацією регіонів станом на 30.06.2026 року на первинному обліку перебуває 58 301 дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування, які влаштовані під опіку/піклування – 41 239 дітей, або 70,7%. Кількість потенційних опікунів, піклувальників становить 676 осіб.

На кінець 2025 року з 42 411 дітей, які перебували під опікою або піклуванням, 35 824 дитини, або 84,5 %, проживали у сім'ях родичів.

Упродовж 2025 року опіку або піклування було припинено стосовно 8 541 дитини, зокрема у 6 301 випадку — у зв'язку з досягненням повноліття, у 835 випадках — за заявою опікуна чи піклувальника, у 402 випадках — у зв'язку з його смертю.

Загалом спостерігається стала тенденція щодо зменшення кількості дітей, які перебувають під опікою (піклуванням). Так, за підсумками 2025 року їх кількість становила 42 411, що на 1 849 менше порівняно з кінцем 2024 року і на більш як 6,5 тисячі менше, ніж на початку збройної агресії російської федерації проти України.

Це актуалізує необхідність системної підтримки сімей опікунів і піклувальників, яка має включати оцінювання потреб дитини та сім'ї, своєчасне надання необхідних послуг, раннє виявлення ризику припинення опіки або піклування та планування безперервності догляду за дитиною.

Дитячий будинок сімейного типу

Відповідно до Сімейного кодексу України дитячий будинок сімейного типу - окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу - подружжя або

окрема особа, що не перебуває у шлюбі, які взяли дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для виховання та спільного проживання.

Батьки-вихователі - подружжя або окрема особа, що не перебуває у шлюбі, які взяли дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для виховання та спільного проживання.

Вихованцями дитячого будинку сімейного типу є діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.

Вихованці проживають і виховуються у дитячому будинку сімейного типу до досягнення 18-річного віку. Після досягнення 18-річного віку такі особи у разі продовження навчання в закладі загальної середньої, професійної, фахової передвищої чи вищої освіти можуть, за їхнім вибором, продовжити проживати і виховуватися у цьому дитячому будинку сімейного типу до закінчення такого закладу. Особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, за їхнім вибором можуть продовжити проживати та виховуватися у дитячому будинку сімейного типу до досягнення ними 23-річного віку незалежно від того, чи навчаються вони у закладі загальної середньої, професійної, фахової передвищої, вищої освіти.

Рішення про створення дитячого будинку сімейного типу та влаштування до нього дитини (дітей) приймається районними в містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, виконавчими комітетами міських, селищних, сільських рад у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Між батьками-вихователями та органом, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу, на основі типового договору укладається договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу. Договір може бути розірвано у порядку, встановленому законодавством.

Контроль за виконанням договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу здійснюють служби у справах дітей обласних, районних, міст Києва та Севастополя державних адміністрацій.

Батькам-вихователям для потреб дитячого будинку сімейного типу позачергово надається обладнаний індивідуальний житловий будинок або багатокімнатна квартира за нормами, встановленими законодавством.

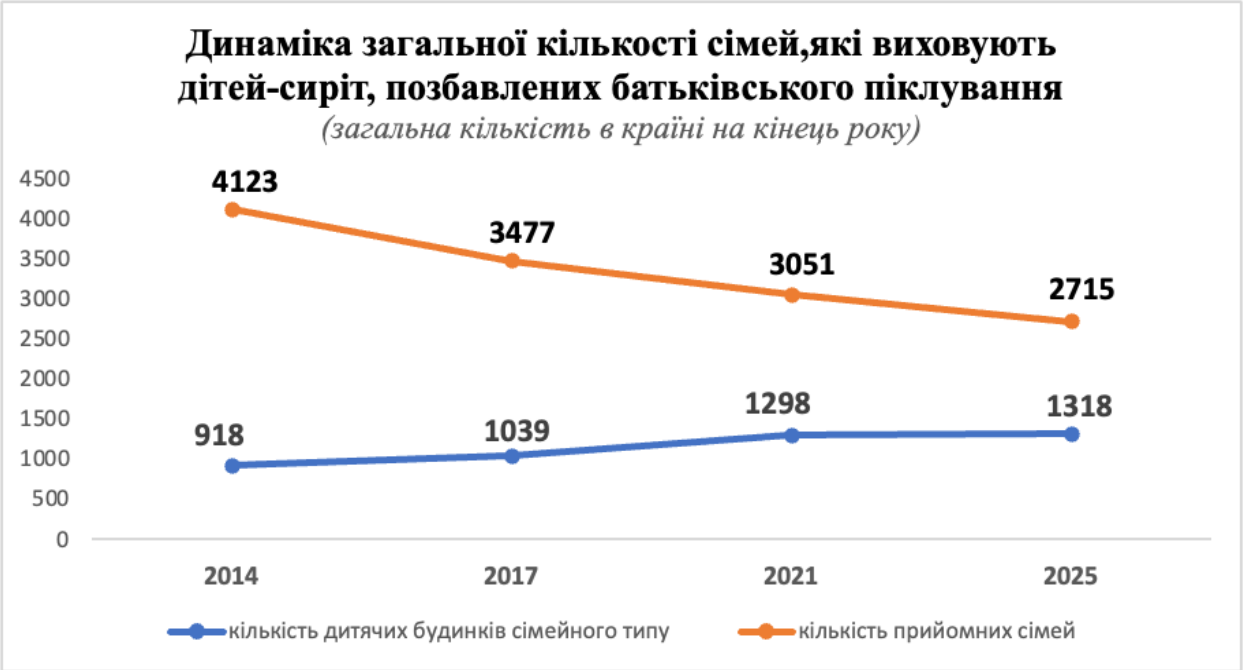
За інформацією Державної служби України у справах дітей:

кількість дитячих будинків сімейного типу станом на 31.12.2025 року становила 1318, в яких виховувалося 8727 дітей *(найбільша кількість дитячих будинків сімейного типу функціонувало у Дніпропетровській – 187 та Харківській - 135 областях).* Натомість станом на 31.12.2025 року припинили своє функціонування 44 дитячих будинків сімейного типу;

за оперативними даними регіонів станом на 30.06.2026 року загальна кількість дитячих будинків сімейного типу становить 1331. Кількість дітей-сиріт, і дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, влаштованих в дитячі будинки сімейного типу становить 8978 дітей.

У 2025 році створено 83 дитячих будинків сімейного типу, у 2026 році- 31. Припинили функціонування у 2025 році – 19 дитячих будинків сімейного типу. 31 дитячий будинок сімейного типу переведений у статус прийомної сім'ї.

При цьому незначне зростання загальної кількості дитячих будинків сімейного типу відбувається на фоні суттєвого зниження прийомних сімей.

Прийомна сім’я

Відповідно до Сімейного кодексу України прийомна сім'я - сім'я, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Прийомні батьки - подружжя або особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли для спільного проживання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Прийомні діти - діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї.

Прийомні діти проживають і виховуються у прийомній сім’ї до досягнення 18-річного віку. Після досягнення 18-річного віку такі особи у разі продовження навчання в закладі загальної середньої, професійної, фахової передвищої чи вищої освіти можуть, за їх вибором, продовжити проживати і виховуватися у цій прийомній сім’ї до закінчення такого закладу. Особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, за їхнім вибором можуть продовжити проживати та виховуватися у прийомній сім’ї до досягнення ними 23-річного віку незалежно від того, чи навчаються вони у закладі загальної середньої, професійної, фахової передвищої, вищої освіти.

Рішення про створення прийомної сім’ї та влаштування до неї дитини (дітей) на виховання та спільне проживання приймається районною в містах Києві або Севастополі державною адміністрацією, виконавчим комітетом міської, селищної, сільської ради в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Між прийомними батьками та органом, який прийняв рішення про створення прийомної сім’ї, на основі типового договору укладається договір про організацію діяльності прийомної сім’ї. Договір може бути розірвано у порядку, встановленому законодавством.

Орган, який прийняв рішення про створення прийомної сім'ї, зобов'язаний співпрацювати з прийомними батьками щодо утримання та виховання дитини (дітей).

Контроль за виконанням договору про організацію діяльності прийомної сім'ї здійснюють служби у справах дітей обласних, районних, міст Києва та Севастополя державних адміністрацій.

За інформацією Державної служби України у справах дітей:

кількість прийомних сімей станом на 31.12.2025 року становила - 2715, в яких виховувалося 5121 дитина (*найбільша кількість прийомних сімей функціонувала у Дніпропетровській – 299, Харківській – 241 та Одеській – 169 областях).* Натомість станом на 31.12.2025 року 410 прийомних сімей припинили своє функціонування;

за оперативними даними регіонів станом на 30.06.2026 року кількість прийомних сімей становить – 2706. Кількість дітей-сиріт, і дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, влаштованих в прийомні сім'ї становить 5079 дітей. Кількість прийомних сімей функціонування яких припинено становить 149. Кількість прийомних сімей, переведених у статус дитячого будинку сімейного типу – 32;

у 2025 році створено 326 прийомних сімей, у 2026 році- 141.

Отже, незважаючи на проголошений курс щодо розвитку сімейних форм виховання, як необхідного підґрунтя для проведення реформи деінституціалізації, з 2014 року спостерігається їх згортання.

При цьому, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України та регіони, звітуючи про результати своєї діяльності у сфері забезпечення та захисту дітей, часто оперують цифрою, скільки сімей (прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу) створено в конкретному році, замовчуючи про кількість сімей, які цього року припинили діяльність. З 2014 року кількість прийомних

сімей, що припиняють діяльність, значно перевищує кількість створених. Так, за 2025 рік кількість функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу зменшилася на 43 родини.

На думку народних депутатів України – членів Комітету важливо досліджувати не тільки новостворені сім'ї, а й сім'ї, які завершили функціонування, причини цього, ініціаторів завершення функціонування сімей та результатів такого завершення для дитини. За останні 20 років існування сімейних форм влаштування, із прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу тільки за офіційними даними вибуло майже 20 тисяч дітей.

Таблиця 3. Порівняльні дані щодо кількості функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на кінець року

Рік	ПС	ДБСТ	Разом ПС та ДБСТ	Динаміка	Кількість дітей-сиріт та дітей, ПБП, та осіб з їх числа у ПС	Кількість дітей-сиріт та дітей, ПБП, та осіб з їх числа в ДБСТ	Разом ПС та ДБСТ	Динаміка
2024	2789	1287	4076	-43 сімейні форми	5294	8668	13962	-114 дітей та осіб
2025	2715	1318	4033		5121	8727	13848	

Отже, за 2025 рік кількість функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу зменшилася на 43 родини.

Проблеми з розвитком сімейних форм виховання притаманні всім країни Європи, де також відчувають їх нестачу.

Так, в країнах Європи у середньому на 100 дітей, вилучених із родин, лише 46-50 дітей влаштовують у прийомні сім'ї. Інші - у заклади. Так наприклад у Німеччині, Нідерландах.

У деяких країнах (наприклад, у Португалії) менше 3 дітей зі 100 потрапляють до прийомних родин, а більшість залишається в інституційних закладах.

Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану у дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї можуть тимчасово влаштовуватися діти, які залишилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу, прийомній сім'ї.

Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, у тому числі з інвалідністю, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та

прийомних сім’ях за принципом “гроші ходять за дитиною” затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 року № 552.

Відповідно до зазначеного Порядку:

розмір державної соціальної допомоги становить 2,5 прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку, для дітей з інвалідністю - 3,5 прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку. Для осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 18 до 23 років, які навчаються у закладах загальної середньої освіти, за денною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, до закінчення відповідних закладів освіти розмір державної соціальної допомоги становить 2,5 прожиткового мінімуму для працездатної особи, для осіб з інвалідністю - 3,5 прожиткового мінімуму для працездатної особи;

розмір грошового забезпечення батькам-вихователям, прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу, прийомних сім’ях встановлюється у сумі, що обчислюється за формулою, визначеною цим Порядком (базова ставка (2,5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб) + надбавки за кожну наступну дитину (1,5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб) та дітей з інвалідністю (2 прожиткових мінімумів для працездатних осіб на кожну дитину з інвалідністю (крім підгрупи А) та 3,5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб на кожну дитину з інвалідністю підгрупи А).

За інформацією Міністерства фінансів України у Державному бюджеті України на 2026 рік перебачено видатки на виплату допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, над якими встановлено опіку/піклування, які перебувають у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім’ях за КПКВК 2501400 «Соціальний захист дітей та сім’ї» у розмірі 6 572 959,4 тис грн. На виплату грошового забезпечення батькам вихователям та прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім’ях передбачено – 1 038 703,9 тис грн.

За даними форми № 1-ДБСТ за 2025 рік, у дитячих будинках сімейного типу виховувалося 620 дітей-вихованців з інвалідністю, а у прийомних сім’ях — 390 прийомних дітей з інвалідністю. Це підтверджує необхідність забезпечення таким дітям і сім’ям доступу до раннього втручання — для дітей відповідного віку, реабілітаційних, освітніх, медичних і соціальних послуг, денного догляду та тимчасового відпочинку для осіб, які здійснюють догляд. Інвалідність дитини або висока інтенсивність необхідної їй підтримки не повинні бути самостійною підставою для відмови у сімейному влаштуванні.

На кінець 2024 року сімейними формами виховання було охоплено 58 224 дитини, або 94 % дітей, які перебували на первинному обліку, а на кінець 2025 року під опікою або піклуванням, у прийомних сім’ях та дитячих будинках сімейного типу перебували 54 387 дітей, або 91,6 % від 59350 дітей, які перебували на первинному обліку.

Наведена динаміка свідчить, що сімейні форми виховання залишаються основним механізмом забезпечення права дитини на сімейне середовище, однак одночасно актуалізує необхідність їх належного та достатнього фінансового,

кадрового, соціального й організаційного забезпечення, особливо в умовах повномасштабної війни. Разом з тим, кількісні показники розвитку сімейних форм виховання мають оцінюватися разом із показниками їх сталості, якості догляду та результатів для благополуччя дитини.

На думку більшості регіонів основними перешкодами для розвитку сімейних форм виховання є:

- відсутність постійної, доступної та професійної підтримки (зокрема, супервізії для батьків, послуг з "перепочинку", психологічного консультування);
- недостатня доступність комплексної послуги соціального супроводу сімей, денного догляду за дітьми, раннього втручання, психологічної допомоги;
- брак спеціалізованих сервісів психосоціальної корекції, денних центрів зайнятості та програм медіації для підлітків із девіантною поведінкою;
- наявність вузькопрофільних спеціалістів (логопедів, дефектологів, реабілітологів та ін.) лише в містах, які територіально віддалені від проживання більшості прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, а також страх законних представників дітей-сиріт, і дітей, позбавлених батьківського піклування, перед відсутністю підтримки та ризик залишитися без фахового супроводу під час отримання травматичного досвіду, спричиненого війною;
- недостатня кількість кандидатів, готових прийняти на виховання дітей старшого віку, дітей з інвалідністю, дітей із складними поведінковими та психологічними потребами, а також сімейні групи братів і сестер;
- обмеженість можливостей місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, що ускладнює розвиток соціальних послуг у територіальних громадах, забезпечення комплексного соціального супроводу сімейних форм виховання, а також кадрове та матеріально-технічне забезпечення служб у справах дітей і надавачів соціальних послуг;
- недостатній розмір грошового забезпечення прийомних батьків, батьків-вихователів, який не враховує цілодобовий характер їх праці;
- високі витрати на комунальні послуги та утримання великих будинків дитячих будинків сімейного типу в умовах енергетичної кризи.

Окремого врахування потребує контекст повномасштабної війни, яка істотно змінила характер і масштаб ризиків для дітей та сімей. Вимушене переміщення та евакуація дітей, розлучення дітей із батьками, загибель або зникнення батьків, повернення дітей з-за кордону, зростання кількості сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, ризики насильства, втрата житла та засобів до існування, а також нерівномірна спроможність територіальних громад забезпечувати необхідні послуги зумовлюють необхідність адаптації чинної системи до нових безпекових, соціальних та демографічних викликів.

За результатами аналізу, проведеного парламентською ТСК, серед основних причин згортання та численних прогалин у функціонуванні сімейних форм влаштування слід виокремити такі:

- незавершена децентралізація повноважень у сфері захисту дітей;
- зруйнована система взаємодії і взаємної відповідальності за дітей центральних та місцевих органів;

- розбалансована діяльність з влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;
- відсутність належного соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу;
- надмірне адміністрування, що призвело до деформації консультаційної функції центральних органів виконавчої влади на фоні посилення з боку центральних органів виконавчої влади контрольної функції за діяльністю місцевих органів та сімей;
- відсутність проведення аналізу Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України рішень органів місцевого самоврядування про причини припинення функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, причини і кількість дітей, які вибувають з сімей до досягнення 18-річного віку;
- порушення строків виплати державної допомоги на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітям у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу та грошового забезпечення – прийомним батькам і батькам-вихователям;
- створена у суспільстві діями Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України нездорова конкуренція між прийомними сім'ями і сім'ями патронатних вихователів;
- недостатнє пенсійне забезпечення прийомних батьків і батьків-вихователів. Батьки-вихователі часто скаржаться на несплату за них єдиного соціального внеску;
- відсутність підтримки держави в оплаті житлово-комунальних послуг.

За інформацією регіонів основними викликами, спричиненими повномасштабною війною, які впливають на забезпечення права дітей на сімейне виховання є:

- міграційні процеси сімей з дітьми, пов'язані з евакуацією та безпековою ситуацією;

- зростання кількості дітей у складних життєвих обставинах (економічна криза та інфляційні процеси погіршують спроможність родин забезпечувати базові потреби дітей, збільшують соціальні потреби);

- криза психічного здоров'я та психологічна травматизація (хронічний стрес через війну);

- надмірне навантаження на служби у справах дітей (постійне розширення кола функціональних обов'язків без належного збільшення кадрового потенціалу призводить до недотримання термінів та погіршення якості виконання завдань з питань захисту прав дітей);

- зниження потенціалу серед кандидатів сімейних форм виховання;

- неузгодженість міжнародного та українського законодавства;

- труднощі контролю за дотриманням прав дітей евакуйованих та вивезених за кордоном.

Для розвитку сімейних форм виховання та забезпечення належних умов розвитку дітей, на думку регіонів, необхідно:

підвищити розмір державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яка виплачується на їхнє утримання з обов'язковим врахуванням вікових категорій дітей;

розширити послуги тимчасового перепочинку для прийомних батьків та батьків-вихователів;

розширити спеціалізовані послуги психологічної реабілітації та травмотерапії як для дітей, так і для батьків-вихователів, прийомних батьків;

забезпечити на державному рівні прийняття механізму гарантованого міжрегіонального влаштування дітей, які через безпекову ситуацію та наближеність територій їх походження до районів ведення бойових дій не можуть бути влаштовані до сімейних форм виховання за місцем їх походження;

забезпечити на державному рівні прийняття механізму взаємодії релокованих із тимчасово окупованих територій та зони активних бойових дій громад із приймаючими внутрішньо переміщених сімей громадами щодо забезпечення прав дітей у нових місцях проживання та запобігання вилученню дітей із сімей через складні життєві обставини, спричинені війною, та створення належних умов для збереження дитини у біологічній сім'ї;

передбачити додаткове кадрове та фінансове забезпечення служб у справах дітей, соціальних фахівців прифронтових областей, сфера діяльності яких в умовах воєнного стану та підвищених безпекових ризиків значно розширилася;

забезпечити на державному рівні належне фінансування та дієвий механізм забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа, які перебувають на квартирному обліку;

опрацювати питання запровадження механізму забезпечення дитячих будинків сімейного типу транспортними засобами, зокрема шляхом передбачення відповідної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам;

передбачити належне матеріально-технічне забезпечення служб у справах дітей, зокрема ноутбуками, службовими мобільними телефонами, транспортними засобами та необхідним програмним забезпеченням;

забезпечити належне державне фінансування розвитку соціальних послуг для дітей та сімей з дітьми;

передбачити механізми державної підтримки територіальних громад, які розвивають сімейні форми виховання;

удосконалити нормативи кадрового забезпечення служб у справах дітей;

врегулювати на законодавчому рівні питання строків судового розгляду справ, пов'язаних із відібранням дітей, особливо у випадках, коли дитину вже відібрано органом опіки та піклування від батьків у зв'язку з безпосередньою загрозою її життю або здоров'ю;

спростити процедури збору та підтвердження документів під час оформлення сімейних форм виховання, зокрема шляхом використання інформації, яка вже міститься в державних реєстрах, та розвитку міжвідомчої електронної взаємодії;

удосконалити нормативно-правові механізми щодо прискорення сімейного влаштування дітей з-поміж евакуйованих за кордон інтернатних закладів;

спростити процедури проведення взаємодобору та організації дистанційного (або виїзного) знайомства українських кандидатів із дітьми, які наразі перебувають у країнах евакуації, а також запровадити спрощену процедуру повернення в Україну тих дітей, які в'їжджають з метою здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти;

зменшити терміни розгляду справ щодо позбавлення батьківських прав батьків відносно їх дітей;

передбачити державну допомогу піклувальникам на дітей-сиріт а дітей, позбавлених батьківського піклування, які досягли 18-річного віку та продовжують навчання;

передбачити надання відпустки та вихідних днів, лікарняних для батьків-вихователів, на час яких передбачити послугу сімейного помічника, який буде здійснювати їх повноваження щодо виховання дітей;

законодавчо визначити можливості супроводу сімейних форм виховання, які переміщені (евакуйовані) за кордон;

скасувати вимоги про обов’язкове співфінансування з боку громад щодо придбання будинків для новостворених ДБСТ за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету;

запровадити цифровізацію системи захисту прав дітей та створення єдиної електронної системи ведення документації служб у справах дітей;

розширити безоплатний доступ служб у справах дітей до державних реєстрів у межах повноважень щодо захисту прав дітей;

удосконалити законодавство у сфері надання психіатричної допомоги дітям для забезпечення своєчасного доступу до необхідної медичної допомоги;

забезпечити розвиток комплексного соціального супроводу сімейних форм виховання та послуг для дітей з інвалідністю, тяжкими захворюваннями і дітей, які потребують паліативної допомоги;

забезпечити подальший розвиток патронатних сімей як механізму запобігання інституційному влаштуванню дітей та підтримки сімей з дітьми у складних життєвих обставинах;

спростити механізм верифікації отримувачів державних соціальних допомог на утримання дітей, які влаштовані під опіку/піклування, виховуються в прийомних сім’ях та дитячих будинках сімейного типу, які мешкають на тимчасово окупованих територіях та надання пакету документів;

передбачити механізм надання соціальної послуги соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які евакуйовані за межі України, в дистанційному форматі.

Наслідки війни, вимушене переміщення, втрати, погіршення матеріального становища та психологічне виснаження осіб, які здійснюють догляд, за відсутності належної підтримки можуть посилювати ризики насильства і жорстокого поводження з дітьми у сімейних формах виховання. Тому необхідно забезпечити регулярне конфіденційне спілкування фахівців із дитиною, доступні та безпечні способи самостійного повідомлення про насильство, належне міжвідомче реагування та надання дитині й сім’ї необхідної допомоги. Контроль

за дотриманням прав дитини має поєднуватися з підтримкою сім'ї та не обмежуватися формальною перевіркою умов проживання.

За інформацією Національної поліції України протягом семи місяців 2026 року до органів Національної поліції України надійшло 51 740 заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством (7 місяців 2025 року – 75 216, -31,2 %), з яких 2 162 надійшли безпосередньо від дітей, які заявляли про факт насильства (7 місяців 2025 року – 2714, -20,3 %). За результатами проведених перевірок підтверджено факти домашнього насильства стосовно 6 811 дітей (7 місяців 2025 року – 8402, - 20,3 %).

За даними Офісу Генерального прокурора, наданими на запит парламентської ТСК, упродовж 2025 року кількість кримінальних правопорушень, вчинених стосовно дітей, зросла на 8,6% порівняно з аналогічним періодом 2024 року – з 5 774 до 6 272 випадків.

Упродовж 2025 року зареєстровано 564 кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством щодо дітей, у яких постраждали 585 дітей, з них 395 – малолітні.

У таких особливо тяжких злочинах, як умисне вбивство (стаття 115 КК України), катування (стаття 127 КК України) та торгівля людьми (стаття 149 КК України), абсолютна більшість, а подекуди й 100 % потерпілих – це діти віком до 14 років.

Аналіз причин зростання злочинності щодо дітей, проведений парламентською ТСК, засвідчив наявність системної кризи, яка має міжрегіональний характер та проявляється у повторюваних порушеннях незалежно від території. У всіх досліджених парламентською ТСК випадках вчинення злочинів щодо дітей встановлено однакові системні недоліки:

• відсутність своєчасного вилучення дітей із небезпечного середовища, навіть за наявності багаторічних фактів домашнього насильства, притягнення батьків до відповідальності та офіційної інформації про загрозу життю і здоров'ю дітей;

• формальний характер соціального супроводу, який не супроводжується реальним контролем за безпекою дітей;

• неефективна міжвідомча взаємодія між службами у справах дітей, поліцією, закладами освіти, охорони здоров'я та органами місцевого самоврядування, що призводить до втрати критичної інформації та відсутності узгоджених дій;

• передчасне або необґрунтоване прийняття рішень про повернення дітей у сім'ї або зняття їх з обліку без підтвердження сталих позитивних змін;

• відсутність належного контролю після прийняття рішень після повернення дітей у сім'ю;

• неналежне реагування правоохоронних органів, у тому числі невнесення відомостей до ЄРДР або закриття проваджень з формальних підстав;

• зменшення кількості сімейних форм виховання;

• прийняття рішень щодо ліквідації інституційних закладів без аналізу реальних потреб дітей та спроможностей громад забезпечити створення альтернативних форм влаштування дітей;

• несвоєчасне виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

• приховування або надання недостовірної інформації органами влади, що унеможливлює належний контроль та оцінку ситуації.

Парламентська ТСК констатує, що вказані порушення мають не поодинокий, а системний характер, а діяльність відповідних органів у більшості випадків носить ознаки імітації виконання повноважень замість реального захисту прав дітей.

Як наслідок, діти протягом тривалого часу залишаються у небезпечних умовах, що призводить до тяжких наслідків, включаючи їх загибель.

Зазначене свідчить про критичну неефективність діючої системи захисту прав дітей, яка потребує негайного комплексного реформування, зокрема у частині відповідальності посадових осіб, запровадження обов'язкових алгоритмів реагування та реального пріоритету безпеки дитини над формальними процедурами.

Критичною є ситуація у сфері захисту житлових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа.

За даними, наданими парламентській ТСК Державною службою України у справа дітей, станом на 31.12.2025 в Україні на квартирному обліку перебуває понад 49 тисяч дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа. Понад 41 тисяча з них – це особи у віці від 18 до 35 років. Найбільше такої молоді обліковано у Вінницькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській та Кіровоградській областях.

Парламентською ТСК встановлено, що з 2022 року державна субвенція на придбання житла для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа не виділяється.

У таких умовах органи місцевого самоврядування змушені самостійно шукати можливості для виконання житлових гарантій, зокрема шляхом передачі особам цієї категорії житла, що перебуває у комунальній власності.

У 2024 та 2025 роках за регіональними і місцевими програмами житлом забезпечено лише 196 осіб. При цьому у 2025 році 16 із 25 областей взагалі не забезпечили житлом жодної особи.

Особливе значення слухань полягає у необхідності почути позиції та оцінки центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства та інших суб'єктів державної політики у сфері захисту прав дітей в Україні та визначити зони відповідальності кожної зі сторін. За результатами обговорення має бути сформовано узгоджене бачення сторін, визначено необхідні нормативні, організаційні, фінансові та інституційні рішення, а також конкретні кроки щодо усунення виявлених прогалин, які стануть основою подальших законодавчих ініціатив.

За наслідками обговорення та з огляду на зазначене вище, **Комітет вирішив:**

1. Інформацію представників центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, міжнародних організацій, представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представників громадськості взяти до відома.

2. З метою системного і комплексного опрацювання питання розвитку і підтримки сімейних форм виховання дітей в Україні рекомендувати:

2.1 Кабінету Міністрів України:

- забезпечити прийняття підзаконних нормативно-правових актів з метою реалізації положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дітей у зв'язку з утворенням Державної служби України у справах дітей» № 2541-IX;

- забезпечити на державному рівні відновлення фінансування та дієвий механізм забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа, які перебувають на квартирному обліку;

- забезпечити належне державне фінансування розвитку соціальних послуг для дітей та сімей з дітьми;

- провести аналіз причини, вік та куди вибули діти з прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та з-під опіки. Чи всі вони досягли повноліття на момент вибуття, чи вибули вони у заклади для дітей, чи у самостійне життя, чи збережені у них стосунки з прийомними батьками та батьками-вихователями, чи отримали вони житло, чи продовжують навчання;

- до 1 січня 2027 року:

опрацювати питання щодо підвищення розміру державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яка виплачується на їхнє утримання з обов'язковим врахуванням вікових категорій дітей;

розглянути питання щодо перегляду розміру грошового забезпечення прийомних батьків та батьків-вихователів, у тому числі з урахуванням кількості дітей, їхніх потреб та особливостей виховання дітей з інвалідністю, та їх пенсійного забезпечення;

переглянути підходи до оплати праці працівників соціальної сфери, служб у справах дітей та інших фахівців, залучених до забезпечення прав та підтримки дітей і сімей, з метою забезпечення конкурентного рівня оплати праці, що відповідає кваліфікаційним вимогам, рівню відповідальності та фактичному навантаженню працівників, а також створення умов для залучення та утримання кваліфікованих фахівців;

- до формування показників Державного бюджету України на 2027 рік передбачити видатки на розвиток і підтримку сімейних форм виховання та соціальних послуг для дітей і сімей з дітьми, зокрема для територіальних громад із недостатньою фінансовою спроможністю, а також визначити механізми державної фінансової підтримки таких громад;

- затвердити державну програму житлових гарантій для релокованих прийомних сімей, сімей опікунів, піклувальників, патронатних родин (зокрема, компенсацію витрат за оренду житла на період виконання обов'язків щодо дітей);

2.2 Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:

- до 1 грудня 2026 року провести системне вивчення та дослідження проблем функціонування прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, які створені декілька років тому, та рішень органів місцевого самоврядування про причини припинення функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, причини і кількість дітей, які вибувають з сімей до досягнення 18-річного віку;

- забезпечити своєчасну виплату державної допомоги на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітям у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу та грошового забезпечення – прийомним батькам і батькам-вихователям;

- забезпечити неухильне дотримання вимог, викладених у бенчмарці ІВМ 23.15.1 «Права дитини» щодо розробки та зміцнення комплексних систем захисту дітей у найкращих інтересах дитини, Керівних принципів ООН щодо альтернативного догляду за дітьми, з метою, зокрема, підвищення спроможності сімей із дітьми здійснювати догляд і виховання дітей, забезпечувати їм безпечне та сприятливе для розвитку середовище, дотримання прав та інтересів дитини під час переходу від інституційного догляду до сімейного догляду та догляду в громаді, збереження ресурсів трансформованих закладів та їх спрямування для підтримки дітей і сімей з дітьми у територіальних громадах;

- до 1 грудня 2026 року провести аналіз практики застосування Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 19 квітня 2023 року № 130-Н, зокрема спеціальної процедури визначення потреб під час дії воєнного стану, та за результатами аналізу підготувати зміни, спрямовані на забезпечення повноти даних про потреби дітей і сімей з дітьми у соціальних послугах, регулярного оновлення таких даних, обов'язкового використання результатів визначення потреб для планування соціальних послуг, кадрових і фінансових ресурсів, а також моніторингу проведення визначення потреб у кожній територіальній громаді;

- до 1 квітня 2027 року на основі результатів визначення потреб у соціальних послугах в громадах розробити та подати на затвердження пропозиції щодо нормативного закріплення гарантованого мінімального пакета соціальних послуг для дітей та сімей з дітьми, визначивши перелік послуг, гарантований обсяг та механізм їх фінансування, мінімальні критерії доступності таких послуг, строки їх надання після встановлення потреби та механізм державної фінансової підтримки громад, які не мають достатньої спроможності забезпечити відповідні послуги самостійно;

- до 1 грудня 2026 року провести перегляд чинних державних стандартів соціальних послуг для дітей та сімей з дітьми з метою їх узгодження з нормами Закону України "Про соціальні послуги" та постанови Кабінету Міністрів України

від 14 січня 2026 р. № 64 “Деякі питання організації надання соціальних послуг”, а також розробити та затвердити стандарти соціальних послуг, для яких відповідні стандарти відсутні;

- до 1 квітня 2027 року провести оцінку достатності розміру допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, передбаченої Законом України «Про державну допомогу сім’ям з дітьми», у тому числі на дітей з інвалідністю, на підставі аналізу фактичних витрат сімей опікунів і піклувальників на утримання дитини, догляд, лікування, реабілітацію, освіту, транспорт та потреби, пов’язані з вимушеним переміщенням. За результатами оцінки внести Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо перегляду розміру та механізму визначення такої допомоги, а також забезпечення її своєчасного і безперервного фінансування за рахунок коштів державного бюджету, не допускаючи зменшення встановлених розмірів допомоги або звуження інших чинних гарантій;

- опрацювати питання надання права на отримання державної допомоги на підопічних дітей, до досягнення ними 23 річного віку у разі продовження навчання та підготувати відповідні законодавчі зміни для внесення їх Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України;

- розширити послуги тимчасового перепочинку для прийомних батьків та батьків-вихователів на час якого передбачити послугу сімейного помічника, який буде здійснювати їх повноваження щодо виховання дітей та спеціалізовані послуги психологічної реабілітації та травмотерапії як для дітей, так і для батьків-вихователів, прийомних батьків;

- забезпечити на державному рівні прийняття механізму гарантованого міжрегіонального влаштування дітей, які через безпекову ситуацію та наближеність територій їх походження до районів ведення бойових дій не можуть бути влаштовані до сімейних форм виховання за місцем їх походження;

- провести аудиторський огляд та уніфікацію функціонування об’єктів Малих групових будинків (МГБ) та послуги «Сімейна домівка»;

- запровадити цифровізацію системи захисту прав дітей та створення єдиної електронної системи ведення документації служб у справах дітей;

- забезпечити на державному рівні прийняття механізму взаємодії релокованих із тимчасово окупованих територій та зони активних бойових дій громад із приймаючими внутрішньо переміщених сімей громадами щодо забезпечення прав дітей у нових місцях проживання та запобігання вилученню дітей із сімей через складні життєві обставини, спричинені війною, та створення належних умов для збереження дитини у біологічній сім’ї;

- передбачити державну допомогу піклувальникам на дітей-сиріт а дітей, позбавлених батьківського піклування, які досягли 18-річного віку та продовжують навчання;

- спростити процедури збору та підтвердження документів під час оформлення сімейних форм виховання, зокрема шляхом використання інформації, яка вже міститься в державних реєстрах, та розвитку міжвідомчої електронної взаємодії;

- опрацювати питання надання права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації патронатним вихователям та їхнім помічникам на період виконання ними обов’язків за договором про патронат над

дитиною та підготувати відповідні законодавчі зміни для внесення їх Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України;

2.3 Державній службі України у справах дітей:

- до 1 грудня 2026 року забезпечити проведення оцінки стану розвитку сімейних форм виховання в кожній області, включаючи кількість дітей, які потребують сімейного влаштування, наявні сімейні форми виховання, потребу у створенні нових прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, або інших альтернативних форм виховання;

- узагальнити дані про загиблих на фронті осіб, які до мобілізації були прийомними батьками, батьками-вихователями та осіб із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які у дитячому віці перебували на вихованні у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, під опікою. Запровадити вшанування таких громадян України;

- проаналізувати наявність та якість оформлення звітів про стан виховання, утримання і розвитку дітей в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, який, за законодавством, складається раз на рік (пункти 7^1, 21 Положення про прийомну сім'ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. №565, пункти 7, 7^1 Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №564 від 26 квітня 2002 р), узагальнити основні проблеми функціонування сімей та стану виховання дітей. Звернути особливу увагу на якість та наявність інформації, що надається центрами соціальних служб, іншими установами або закладами надання соціальних послуг чи соціальними працівниками або фахівцями із соціальної роботи, які здійснюють соціальне супроводження сім'ї, адміністрацією закладу дошкільної освіти або закладу загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, де навчається дитина, лікарем загальної практики - сімейним лікарем, лікарем-педіатром і дільничним офіцером місцевої поліцейської дільниці. За результатами аналізу звітів про стан виховання, утримання і розвитку дітей в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу спільно з Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством освіти і науки України, Національною соціальною службою України і Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України опрацювати питання удосконалення роботи з підтримки сімейних форм влаштування;

- підготувати та подати до Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики інформацію щодо прийомних дітей та дітей-вихованців, які досягли повноліття або вибули з іншої причини з прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу під час перебування у евакуації за кордоном, зазначивши коли і куди вибули і чи повернулися вони в Україну;

2.4 Державній службі України у справах дітей та Пенсійному фонду України надати Комітету інформацію про виконання рішень Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики, Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів можливих порушень прав дитини при формуванні та реалізації державної політики у сфері захисту прав дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми, розвитку сімейних форм виховання та

усиновлення про вжиті заходи щодо зміни процедури інформування сімей про виплати на кожну дитину, процедури подання документів для нарахування виплат службами у справах дітей, а також про фінансування виплат дітям, які тимчасово влаштовані у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, дітям, яким не встановлено статус дитини-сироти, дитини позбавленої батьківського піклування;

2.5 Національній соціальній сервісній службі України підготувати та подати до Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики звіт про забезпечення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу соціальним супроводженням (пункти 6^1, 9, 13 Положення про прийомну сім'ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р.№565, пункти 7, 7^1 Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №564 від 26 квітня 2002 р);

2.6 Координаційному центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей:

- до 1 грудня 2026 року переглянути систему показників моніторингу Стратегії, доповнивши її показниками щодо кількості дітей, які загинули через невлучення з умов небезпеки та врятованих з небезпечних родин дітей, сталості сімейних форм виховання та забезпечення потреб дітей, кількості випадків незапланованого припинення сімейного влаштування та повторного переміщення дітей;

- до 1 жовтня 2026 року провести оцінку результатів реалізації Операційного плану заходів на 2024-2026 роки з реалізації Стратегії із визначенням рівня виконання кожного заходу, досягнення встановлених показників, причин невиконання або неналежного виконання та заходів, які необхідно перенести до Операційного плану заходів на 2027-2028 роки;

- до 1 листопада 2026 року розробити проєкт Операційного плану заходів на 2027-2028 роки з реалізації Стратегії на основі результатів оцінки попереднього Операційного плану та актуальних потреб дітей і сімей;

- до 1 грудня 2026 року забезпечити міжвідомче та публічне узгодження проєкту Операційного плану заходів на 2027-2028 роки з реалізації Стратегії із ЦОВВ, ОВА, ОМС, територіальними громадами, громадськими та міжнародними організаціями;

- до 1 січня 2027 року подати Кабінету Міністрів України проєкт Операційного плану заходів на 2027-2028 роки з реалізації Стратегії для затвердження, визначивши за кожним заходом відповідального виконавця, строк, показник результативності, джерело та необхідний обсяг фінансування;

- до 1 грудня 2026 року забезпечити узгодження заходів Операційного плану заходів на 2027-2028 роки з реалізації Стратегії з бюджетним плануванням на 2027–2029 роки, не допускаючи включення заходів без визначеного джерела та обсягу фінансування;

2.7 Обласним військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування:

- неухильно дотримуватися вимог, викладених у бенчмарці ІВМ 23.15.1 «Права дитини» щодо збереження ресурсів трансформованих закладів та їх

спрямування для підтримки дітей і сімей з дітьми у територіальних громадах та дотримання прав та інтересів дитини під час переходу від інституційного догляду до сімейного догляду та догляду в громаді;

- до 1 грудня 2026 року на підставі результатів оцінки стану розвитку сімейних форм виховання та актуальних даних служб у справах дітей визначити на відповідній території потребу у розвитку сімейних форм виховання, інших альтернативних форм влаштування, з урахуванням кількості дітей, які потребують сімейного влаштування, їхнього віку, стану здоров'я, наявності інвалідності, індивідуальних потреб та необхідності спільного влаштування братів і сестер, а також наявної спроможності прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу та потреби у створенні нових сімейних форм виховання, інших альтернативних форм влаштування;

- до 1 січня 2027 року затвердити або переглянути регіональні та місцеві плани реалізації Стратегії, передбачивши конкретні заходи, строки виконання, відповідальних виконавців та обсяги фінансування;

- передбачити у місцевих бюджетах на 2027 рік видатки на реалізацію затверджених планів, у тому числі на розвиток соціальних послуг, підтримку сімейних форм виховання та функціонування служб у справах дітей;

- в межах повноважень збільшити чисельність працівників служб у справах дітей відповідно до фактичного навантаження та кількості дітей і сімей, які перебувають під їхнім захистом, та передбачити відповідне фінансове забезпечення оплати праці;

- в межах повноважень передбачити у місцевих бюджетах видатки на матеріально-технічне забезпечення служб у справах дітей, включаючи належні приміщення, обладнання, транспорт, засоби зв'язку та інші ресурси, необхідні для виконання ними повноважень;

2.8 Службам у справах дітей в межах повноважень:

- забезпечити регулярне виявлення та оцінювання ризиків для безпеки, здоров'я і розвитку дитини у сім'ях, які перебувають у складних життєвих обставинах або мають ризик розлучення, із фіксацією виявлених ризиків, потреб дитини та сім'ї та визначенням конкретних заходів реагування;

- забезпечити дотримання прав та інтересів дитини під час переходу від інституційного догляду до сімейного догляду та догляду в громаді;

- за результатами оцінки потреб розробляти та реалізовувати індивідуальний план підтримки дитини та сім'ї, визначаючи необхідні соціальні послуги, відповідальних суб'єктів, строки їх надання та очікуваний результат, із регулярним моніторингом виконання плану та його переглядом і коригуванням залежно від динаміки ситуації та зміни потреб і ризиків для дитини та сім'ї. Індивідуальний план підтримки розробляється за участю дитини відповідно до її віку та рівня зрілості;

- забезпечити пріоритет безпеки життя та здоров'я дитини. У разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини невідкладно вживати передбачених законом заходів щодо її відібрання та тимчасового влаштування, не допускаючи зволікання під приводом незавершення заходів підтримки сім'ї;

- забезпечити формування та актуалізацію інформації про дітей, які потребують сімейного влаштування, а також про потребу у розвитку прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, інших альтернативних форм влаштування відповідно до фактичних потреб дітей;

- забезпечити належний супровід та підтримку прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, включаючи регулярне оцінювання потреб дітей і сімей, раннє виявлення ризиків припинення функціонування сімейної форми виховання та своєчасне залучення необхідної підтримки;

- забезпечити регулярний моніторинг дотримання прав та найкращих інтересів дітей, влаштованих у сімейні форми виховання, із документуванням результатів, визначенням необхідних заходів реагування та контролем за їх виконанням. Моніторинг дотримання прав дитини має включати можливість конфіденційного спілкування з дитиною без присутності осіб, які здійснюють її догляд.

3. Затверджені рекомендації врахувати при підготовці проєкту Закону України на основі проєктів законів України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів захисту дітей і забезпечення їхнього права на сімейне виховання (реєстр. № 15438) та про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення організаційно-правових умов діяльності органів і служб у справах дітей (реєстр. № 15438-1).

4. Кабінету Міністрів України до 1 лютого 2027 року поінформувати Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики про стан реалізації затверджених рекомендацій слухань у Комітеті.

Голова Комітету **Микита ПОТУРАЄВ**